

Edicions de textos literaris i didàctics de l'Edat Moderna a Catalunya (1601-1832)

Albert Rossich

Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Universitat de Girona)

Resum: En aquest article es presenta una visió panoràmica de les edicions de textos catalans de l'edat moderna existents, compostos entre 1601 i 1832 i que per la seva rellevància no podien faltar en el *Corpus de la gramàtica del català modern*. L'àmbit geogràfic tingut en compte abraça la Catalunya Nord, el Principat i Andorra. Les edicions inventariades no pretèn esser exhaustiu, però la seva selecció respon a uns criteris fixos que també es presenten.

Mots clau: textos catalans, edat moderna, *Corpus de la gramàtica del català modern*, Catalunya Nord, Principat i Andorra, criteris de classificació.

Abstract: In this article I present a panoramic perspective of the editions of Catalan texts of the modern era, written between 1601 and 1832, for which importance they needed to be included in the *Corpus de la gramàtica del català modern*. The geographic areas covered are the Catalunya Nord, the Principat, and Andorra. The inventory of texts does not pretend to be exhaustive, but their incorporation in the *Corpus* is due to very specific criteria that are also discussed here.

Keywords: Catalan texts, modern era, *Corpus de la gramàtica del català modern*, Catalunya Nord, Principat, and Andorra, classification criteria.

L'objectiu d'aquest article és oferir una panoràmica de les edicions de textos catalans de l'edat moderna existents, compostos entre 1601 i 1832 i que per la seva rellevància no podien faltar en el *Corpus de la gramàtica del català modern*.¹ L'àmbit geogràfic tingut en compte abraça la Catalunya Nord, el Principat i Andorra. Les edicions inventariades –no es tracta d'un catàleg d'autors i obres, sinó de les edicions existents– han de ser importants per la seva ambició o transcendència, pel rigor amb què han estat fetes o perquè omplen buits temàtics o gèneres específics dintre d'aquest període. No es tracta, doncs, d'un llistat exhaustiu.

L'empresa requereix justificar els criteris que han guiat la tria i els problemes que presenta l'estudi d'uns textos editats amb sistemes diferents i que presenten algunes especificitats respecte de les edicions de textos de l'època medieval o de l'època contemporània. No em referiré a aquests dos supòsits, que impliquen confrontar qüestions de mètode per a l'establiment del text i una problemàtica de caràcter molt divers,² però sí que entraré en

¹ Agraïxo els comentaris de Pep Valsalobre i la seva col·laboració en la confecció de l'inventari de textos. La introducció incorpora algunes reflexions antigues de Coia Cabré i meves destinades a un article conjunt que no va passar d'esborrany.

² Veg. Víctor Martínez-Gil (coord.), Jordi Cerdà, Gabriella Gavagnin, Sadurní Martí, Eulàlia Miralles, Josep Pujol i Pep Valsalobre, *Models i criteris de l'edició de textos*, Barcelona: UOC, 2013; Joan R. Veny-Mesquida,

algunes consideracions que em semblen necessàries a propòsit dels textos de l'edat moderna. M'estendré comentant els punts següents: 1) els límits cronològics de les obres objecte d'estudi; 2) el caràcter lingüísticament divers dels testimonis; 3) les limitacions a què l'escriptura sotmet l'anàlisi lingüística; 4) la conveniència de respectar o no l'ortografia dels models i 5) la tradició de les edicions crítiques en l'àmbit de Catalunya.

1) El lapse de temps que ens ha estat marcat en aquesta contribució va de 1601 a 1832. El període triat es fonamenta sobretot en fets literaris o, més ben dit, estètics. És l'etapa que comença amb el barroc i arriba fins al neoclassicisme. El fet de partir de criteris sobretot literaris és una manera de privilegiar les obres fetes amb voluntat d'estil i amb correcció lingüística; és un procediment, doncs, que permet seleccionar d'entrada obres significatives dins de la gran acumulació que constitueix la producció escrita a l'època moderna. La data de 1601 exclou prendre en consideració l'època del renaixement. Inevitablement, elimina els textos anteriors, cosa que obliga a descartar la *Geografia de Catalunya*, primer volum de la *Història catalana* de Pere Gil, de 1600, mentre permet acollir el volum segon, la *Història moral de Catalunya*. Pel que fa a la data d'acabament (1832), aquesta reflecteix la idea tradicional del final de la decadència de la literatura catalana i l'inici de la renaixença. En tot cas, el marc escollit no ens ha de fer oblidar que la data de 1833 (l'any de la publicació de "La pàtria" de Bonaventura Carles Aribau) no significa res per a València ni Mallorca, i que a Catalunya mateix ha estat sobrevalorada. En realitat, si pensem en termes lingüístics i referits a Catalunya –en termes literaris seria una altra cosa–, són més determinants, a l'hora de marcar una línia divisòria, les fites que suposen el *Diccionario catalán-castellano-latino* de Joaquim Esteve, Josep Belvitges i Antoni Juglà (1803-1805) i, sobretot, la *Gramática y apología de la llengua catalana* de Josep Pau Ballot (1814), que van marcar un salt qualitatiu, un abans i un després, en els usos lingüístics dels escriptors del Principat. I malgrat això, és un error en què s'ha caigut sovint veure en aquestes dues empreses una manifestació d'una eventual prerenaixença: pel que fa al *Diccionario* de 1803-1805, no és sinó la culminació d'unes quantes dècades de treball de destacats estudiosos de l'època il·lustrada; quant a la *Gramàtica* de Ballot, n'hi haurà prou recordant l'època amb què s'identifica: "No pot ser lo ús vulgar y corrent la sola norma y regla de la sua gramàtica [=catalana]. Conforme a axò me ha estat precís acudir a la època en què florí més dita llengua, y esta es sens dubte la dels escrits de 1600 fins als de las últimas corts celebradas en 1702".³

2) Com es pot comprovar, en aquest treball s'ha optat per la separació entre textos literaris de creació (poesia, teatre, oratòria) i didàctics (regularment en prosa). L'objectiu és visualitzar

"D'ecdòtica i crítica: reflexions a propòsit d'un manual recent d'edició de textos", *Anuario Lope de Vega. Texto, literatura, cultura*, 21 (2015), 173-192.

³ Joseph Pau Ballot y Torres, *Gramática y apología de la llengua catalana*, Barcelona: Estampa de Joan Francisco Piferrer, s.d. [1814], 269).

l'oposició lingüística que hi ha entre uns textos amb voluntat d'estil i ambició retòrica, d'una banda, respecte d'uns altres que simplement aspiren a la màxima claredat i busquen una expressió planera; una expressió que normalment –però no sempre– equival a la utilització del vers, en el primer cas, enfront de la redacció en prosa, en el segon. Això vol dir que una anàlisi lingüística ha de partir de l'experiència que si bé qualsevol text escrit sempre està molt lluny de la llengua efectivament parlada, també estan molt lluny entre si un text que es fonamenta en l'exhibició retòrica (o que simplement ha estat objecte de la manipulació del llenguatge que implica la versificació) d'un text en què “la llengua hi té un valor instrumental i la voluntat d'estil se subordina als valors de claredat i precisió”.⁴

Si parlem de textos de creació vs. textos didàctics és perquè la vella distinció entre textos literaris i no literaris és confusionària. En principi, tots els textos impresos són literaris, mentre que els no literaris només es podrien trobar en manuscrits redactats per persones poc cultivades. O sigui que tots els textos recollits aquí han experimentat un grau més o menys intens de contenció, de repressió, de superació del que era la llengua parlada.

3) Realment, no costa gaire trobar exemples per mostrar que els textos escrits –encara més els impresos–, són limitats respecte de l'ampli ventall de variació real de la llengua. Al segle XVI predominen uns criteris de correcció lingüística inclinats a donar preferència a l'ortografia i la morfologia del català occidental: plurals femenins en *-es*, subjuntius amb *-e* a la primera conjugació, en *-a* a la segona i la tercera (*cases, parlen, ame, haja, vinga*), preferència de *fenoll* o *servici* sobre *fonoll* o *servei*. Entrat el segle XVII aquests hàbits aniran perdent validesa progressivament,⁵ però sempre hi ha formes blasmades o relegades. Les restriccions aplicades a la llengua parlada es coneixen per la proscripció del ieisme, l'erradicació del pronom personal o la invisibilitat de l'article salat, fenòmens àmpliament presents al territori de Catalunya.

Amb tot això vull posar en guàrdia sobre la fiabilitat dels testimonis que podem analitzar, o –més exactament– sobre els seus límits. La mateixa oposició entre català occidental i oriental es fa difícil de constatar al Principat en molts escrits de l'edat moderna, justament perquè es generalitzen uns criteris de correcció lingüística que perduraran molt més temps del que s'ha pogut pensar. Valgui l'exemple d'Antoni Fiter i Rossell, nascut a Ordino i autor del *Manual digest de las valls neutras de Andorra* (1748), així, amb els plurals femenins de tot el llibre acabats en *-as*.

⁴ Veg. la confrontació de models que es mostren a l'article d'Albert Rossich i Modest Prats, “La prosa catalana a l'època del barroc”, dins Eulàlia Miralles (ed.), *Del Cinccents al Setcents: tres-cents anys de literatura catalana*, Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2010, 125-157. La citació prové de la p. 139.

⁵ Veg. Francesc Feliu, “Problemes en l'edició de textos catalans de l'edat moderna”, *Anuari Verdaguer*, 16 (2008), 353-376 (p. 361).

4) Aquest emmascarament suscita un problema de crítica textual. Se sol dir que per respectar la llengua d'un autor l'ortografia dels textos no s'ha de normalitzar. Alguns –o força– filòlegs consideren que la regularització ortogràfica invalida l'anàlisi lingüística d'un text. Hi ha la idea que existeixen dos tipus d'edicions vàlides: una, la bona, per als filòlegs; l'altra, sense valor filològic, per al lector culte. Les edicions modernitzades ortogràficament només podrien ser incloses en aquest últim cas, al costat de les adaptacions o traduccions.⁶ A vegades es va més lluny, negant valor filològic als textos editats amb l'ortografia modernitzada: “el criteri de radical modernització ortogràfica d'aquestes normes [es refereix a una proposta feta per Josep Giner i March] les fa naturalment inacceptables per a les edicions crítiques” –escriu Ramon Aramon.⁷ En un sentit similar, el criteri general que guia aquest corpus parteix de la base que els textos inventariats han de ser “fidels a l'original, sense modernitzar-ne grafies. Preferiblement els criteris de la col·lecció “Els Nostres Clàssics” de l'Editorial Barcino”.⁸ Però aquest criteri obvia una objecció decisiva: què s'ha de fer quan l'ortografia dels textos conservats no respecta la fonètica de l'autor? Què fem quan descobrim que l'ortografia que editem no és mai –gairebé mai– la de l'escriptor, sinó la d'un copista?

És sobre aquesta qüestió que voldria fer algunes reflexions. No hi ha res a objectar, al contrari, sobre el manteniment de l'ortografia en els textos dels orígens del català escrit i els textos autògrafs de qualsevol època; quasi sempre és la decisió més encertada per editar-los. En aquest darrer cas, el dels autògrafs, la preservació de l'ortografia és especialment aconsellable sobretot si l'autor té un criteri personal ben definit sobre els usos lingüístics. Però no sempre es conserven els autògrafs: de molts textos tenim còpies manuscrites o versions impreses que han patit la interferència de correctors o editors canviant la fesomia del text original. Què s'ha de fer en aquests casos?

Vegem com es manifesta aquesta discrepància, i reprenem l'exemple de la grafia de les *aa* i de les *ee* àtones, que és molt il·lustratiu. De Vicent Garcia, el Rector de Vallfogona (1578/1579-1623), ens han arribat uns pocs impresos publicats en vida: un sermó de 1621, un poema liminar, un plec solt amb dues poesies, un parell o tres de poesies dedicades a santa Teresa. L'ortografia d'aquests textos, que hem de suposar relativament controlada pel seu autor, o, si més no, còpia directa dels originals, no sempre és coincident, però presenta –naturalment– els mots femenins o la segona persona del singular i la tercera del plural dels verbs de la primera conjugació acabats en *-es*, *-en*. Oriünd de Tortosa, era aquesta la seva

⁶ Veg. Feliu, “Problemes en l'edició de textos catalans de l'edat moderna”, *ob. cit.*, 369-375; i Sadurní Martí, “Tipologies i mètodes d'edició”, dins Martínez-Gil (coord.), *ob. cit.*, 55-67.

⁷ R[amon] Aramon i Serra, “Les edicions de textos catalans medievals”, dins *Actas del VII Congreso Internacional de Lingüística Románica*, II, *Boletín de Dialectología Española*, 31-33 (1955), 197-266 (p. 264). [Reproduït a Íd., *Estudis de llengua i literatura*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1997, 433-504]. Cf. A. Morel-Fatio, “Chronique [...] Obras de Ramon Lull [...]”, *Romania*, XXXVI (1907), 479.

⁸ Elena Sánchez López, Jordi M. Antolí Martínez, *El corpus i la gramàtica del català de l'edat moderna (1832) [power point]*. Santanach defensa la modernització dels textos antics quan van destinats a un públic majoritari: veg. Joan Santanach, “Sobre adaptacions i modernitzacions de textos antics: la col·lecció Tast de Clàssics de l'Editorial Barcino”, *Anuari Verdguer*, 24 (2016), 267-285.

fonètica, i era la forma dels seus escrits. Però si consultem la nombrosa concurrència de manuscrits conservats o l'edició de l'obra poètica de 1703, trobarem aquestes formes acabades majoritàriament amb *-as*. Hem d'editar el que apareix als manuscrits, sabent que el seu *usus scribendi* els contradia? Hem d'editar una de les versions, només, incorporant els errors que transmet? I el que és més important: per ser fidels al testimoni que transmet el text, hem de reproduir l'ortografia d'un copista que veiem que s'aparta dels usos i costums de l'autor?

A l'hora d'editar un text hi ha diverses possibilitats, totes legítimes si són coherents i rigoroses (és bo que siguin argumentades). Segons les seves característiques, pot ser més encertat un procediment o un altre. Una possible solució parteix de la distinció entre textos literaris i documents. No em refereixo només a documents administratius; també a un text de creació que volem reproduir físicament, com si es tractés de copiar un objecte: el text escrit sobre el paper. Respectar la forma i l'ortografia dels documents és plenament justificat; però no sempre ho és en els textos literaris –literaris en sentit ampli.

Per continuar amb l'exemple de Vicent Garcia, imaginem que volem portar a terme l'edició crítica d'un poema seu que pretengui respectar l'ortografia original de les seves composicions. De quasi totes les seves obres tenim una dotzena de testimonis que ens transmeten un text que no és exactament el mateix per a cada versió, a causa dels errors i les manipulacions dels copistes. Si no és el mateix pel que fa al text literal de cada versió, tampoc no ho és en l'ortografia. Només la paraula *ulls* pot aparèixer escrita així o *vulls*, *vlls*, *hulls*. El castellanisme *hassanyas* pot aparèixer als manuscrits també sota les formes *haçanyas*, *hasanyas*, *hazanyas*, *haçañas*, *hassañas*, *hasañas*, *hazañas*, *açanyas*, *assanyas*, *asanyas*, *azanyas*, *açañas*, *assañas*, *asañas*, *azañas*. O amb les variants corresponents acabades en *-es* (cas, això sí, menys freqüent en els textos sorgits de Catalunya). Segur que no totes aquestes formes es poden documentar, però sí que totes podrien existir, perquè els copistes no sempre són rigorosos, meticulosos i cultes. I quan ho són, també poden optar per seguir criteris propis i esmenar els seus models. Això no vol dir que a l'edat moderna no hi hagués regles ortogràfiques o que l'examen dels textos escrits reveli un caòtic desgavell. Parlem dels manuscrits; en canvi, en els impresos, sotmesos a la pràctica d'impressors i correctors, no es poden donar tantes formes com el reguitzell de variants que he transcrit més amunt. Els impresos de l'època filtren la varietat ortogràfica i morfològica que trobem als testimonis manuscrits.

Com explicava en un altre lloc, hem d'assumir que l'ortografia no forma part pròpiament del text: només és el *vestit* que porta. L'ortografia és la representació convencional d'un escrit, i, tot i la modernització ortogràfica, la llengua queda inalterada. Que amb els canvis ortogràfics la llengua del text no varia és evident pel que fa a la morfologia (lògicament, *cante* no es pot pas canviar per 'canti', ni *amagau* per 'amagueu'), a la sintaxi i al lèxic; tot i que,

pel que fa a la fonètica, les coses són més complexes.⁹ La problemàtica específica de la fonètica presenta algunes dificultats insalvables, però també hi són quan ens limitem a transcriure l'ortografia dels copistes, i no la de l'autor.

La preservació de l'ortografia dels testimonis és un procediment absolutament inatacable en el cas de textos autògrafs o potser de còpies directes de l'original, i és justificable quan es divulguen obres conservades en manuscrits de consulta difícil, per l'interès que poden tenir en la història de l'ortografia. Molt més de mal defensar és quan allò que es dona a conèixer és el resultat d'una tria de variants i els testimonis que les transmeten presenten sistemes ortogràfics irreconciliables.¹⁰ Aquesta discordança afecta especialment els textos de l'època moderna –els poètics, per exemple. Per aquest motiu en aquest capítol ha calgut fer alguna excepció a aquell criteri.¹¹ Si partíssim exclusivament del respecte a les grafies dels testimonis antics, quedarien fora d'aquest corpus, entre altres textos, edicions importants com el *Calaix de sastre*, del baró de Maldà, editat per Ramon Boixareu (1987-1999), les d'Agustí Eura, a cura de Pep Valsalobre (2002), l'edició electrònica en curs de les obres de Francesc Fontanella, l'antologia *Poesia catalana del barroc* (2006) o la de Fontanella *O he de morir o he d'amar* (2015). Fins i tot per a l'estudi de la llengua és preferible una bona edició crítica amb l'ortografia actual que no pas una edició mediocre més o menys respectuosa amb les grafies del seu model.

Si el que volem és preservar un manuscrit, els avenços tècnics ens donen tot un ventall de possibilitats molt més precises que una transcripció diplomàtica o interpretativa; no cal que el filòleg esdevingui un simple copista. El filòleg té una feina molt més arriscada i molt més valuosa, una feina per a la qual no hi ha ni hi haurà probablement mai cap màquina competent: acostar-se al text original, facilitar la comprensió i la crítica del lector, reduir al mínim la distància entre l'autor i el lector. I això val, també, per poder fer una anàlisi lingüística més segura i rigorosa.

5) Acabo aquesta introducció fent una referència a la tradició, molt més antiga del que es creu, d'editar textos de l'edat moderna a Catalunya. Antiga, perquè la primera obra editada amb criteris filològics, encara que siguin uns criteris actualment superats, és de 1703. En aquest any apareix l'edició primera de l'obra poètica de Vicent Garcia, amb una explicació inicial sobre el mètode seguit per l'editor, Joaquim Vives i Ximénez, membre de l'Acadèmia dels Desconfiats. Llegint avui com explica la seva feina ens adonem de la seva escrupolositat; és la màxima aproximació possible a allò que avui considerem rigor filològic. Per començar,

⁹ Albert Rossich, "Criteris d'edició", dins Albert Rossich i Pep Valsalobre (ed.), *Poesia catalana del barroc. Antologia*, Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2006, 25-36 (p. 26).

¹⁰ Veg. Eulàlia Miralles i Pep Valsalobre, "L'edició de textos catalans moderns", dins Martínez-Gil (coord.), ob. cit., 303-305.

¹¹ Quan això s'esdevé s'adverteix sempre, darrere de la referència corresponent. Últimament, algunes col·leccions editorials han optat expressament per la modernització ortogràfica: és el cas de la col·lecció "Philologica. Textos", d'Edicions Vitel·la, de la qual han aparegut quatre volums.

va sol·licitar “per tots los medis possibles” totes les obres de Garcia. Explica també que els diversos manuscrits que li van arribar eren “tant diferents que no sé que llegís nou exemplar sens advertir la gran diferència ab què estàvan escrits sos poemas”. D’aquest conjunt, va separar-ne un gran nombre que, per “sa poca perícia y discreció”, no podien ser considerades obres del nostre autor. De les altres –diu– “sols no se han pogut tràurer a llum sis sonetos, una resposta a un rector amic seu en redondillas y un romans, per tenir particular rahó que me apar dissimular-la”. La censura només es va aplicar a fragments de caràcter procaç o contraris a determinats col·lectius (nobles i monges), però s’ha d’assenyalar que els editors van deixar espais en blanc, en els fragments que van eliminar, ocupant exactament el nombre de ratlles que faltaven en els poemes censurats. I, perquè es vegi fins a quin punt els editors eren rigorosos, aquells mots eliminats que apareixien aïlladament al text, “quant se ha pogut posar part de la copla” es transcriuen substituïts per “puntets, que cada un de ells val per una síl·laba; perquè ningú puga culpar-los defectuosos”.¹²

No és veritat, per tant, que els editors antics treballassin arbitràriament. Això sí: cada època ha tingut els seus criteris. El problema, en tot cas, és que sovint no sabem exactament quin mètode van aplicar en cada cas aquests primers filòlegs, i que ara ja no ens és possible verificar el seu treball perquè hem perdut bona part dels testimonis. Però manuscrits i impressions antigues comparteixen idèntics procediments. La seva utilitat depèn, és clar, de la competència de qui ha fet la feina i del fet que nosaltres coneguem per quins criteris es va guiar. El gran tall filològic s’ha produït, en tot cas, del positivisme ençà, amb l’aparició dels aparats de variants sistemàtics com a requisit per mostrar quina ha estat la intervenció de l’editor del text i en quins elements de la tradició textual s’ha basat per establir la seva hipòtesi.

El positivisme el que fa és iniciar un nou camí que vol conciliar la tradicional voluntat de retrocedir a l’estadi primitiu de l’obra literària amb el desig de conservar el document concret que la transmet. De la contradicció entre aquestes dues pretensions –màxima fidelitat al document i màxim acostament a l’original de l’autor– neix la necessitat d’oferir l’aparat crític. Aquest document passa a ser l’eix del treball filològic, i no un mer vehicle textual que queda superat un cop es publica l’edició.

L’edició primera de les obres de Vicent Garcia és un cas excepcional. No hi ha noves edicions d’autors moderns –és clar que no em refereixo als llibres publicats pels escriptors de l’edat moderna, sinó a les obres preparades pòstumament a cura d’altri– fins al projecte que anuncien Josep Maria de Grau i Joaquim Rubió i Ors en l’“Advertencia” dels editors de les *Poesies jocosas y sèrias* de Vicent Garcia (1840: f. II bis). Com a continuació de les obres de d’aquest autor, Grau i Rubió anuncien l’aparició d’una “Collecció de obras antigas catalanas”, que començarà –i s’acabarà– amb la publicació, el mateix any 1840, de les *Obras poeticas* de Pere Serafí.

¹² Vicent Garcia, *La armonia del Parnàs*, Barcelona: Rafel Figueró, 1703, f. d3-d4v. [Edició facsímil: Barcelona / València: Publicacions de la Universitat de València / Edicions Universitat de Barcelona, 2000.] Notem que aplico en aquesta citació el sistema de la col·lecció “Els Nostres Clàssics” perquè es transcriu un document, i no pas una còpia més o menys adulterada.

Aquest llibre és una simple transcripció modernitzada de l'imprès de 1565; en canvi, l'edició de Garcia presenta algunes poesies inèdites, a més d'un *Suplement* que es venia independentment.

Després de Rubió, l'interès dels estudiosos es decantarà cap a les obres de l'Edat Mitjana i el segle XVI, de manera que són ben poques les edicions de textos posteriors a 1600. Cenyint-nos a les obres del període 1601-1833 editades a Catalunya, mencionem que Magí Pers i Ramona va publicar dos fragments de la *Tragicomèdia d'Amor, firmesa i porfia*, de Francesc Fontanella (1847), Francesc Pelai Briz va incorporar poemes dels segles XVII i XVIII a l'antologia *Lo llibre dels poetes* (1867), Gaietà Vidal de Valenciano va editar el *Viatge de Pere Porter a l'infern* (1877) i Enric Claudi Girbal, el *Sermó a les exèquies de Felip III* de Vicent Garcia (1882). En canvi, no consta el curador del llibret *Matalàs de tota llana. Poesies del canonge Joseph Blanch* (1873), ni el de l'opuscle anònim *Llealtat catalana purificada d'envejoses calúmnies* (1897), el curador del qual fa constar que l'ha "espurgat d'alguns gongorismes y defectes de la època"¹³ Hem d'assenyalar també l'edició de les *Obras poéticas del fénix català Francisco Fontanella*, a càrrec de Josep Bernad i Durand (1899), que va començar a aparèixer en forma de fulletons acompanyant els números de la revista *L'Atlàntida*, però que van quedar interromputs després d'incloure 61 composicions. En tots aquests casos es tracta de transcripcions a partir d'un sol manuscrit o imprès, sense cap aparat de variants o d'esmenes. Això ho trobarem només al *Romancerillo catalán* de Manuel Milà i Fontanals, publicat dins les seves *Observaciones sobre la poesía popular* (1853, text molt ampliat el 1882), que recull cançons de la tradició oral.

L'aparició de la "Biblioteca catalana" de Marià Aguiló i la col·lecció del mateix nom de Ramon Miquel i Planas signifiquen la simbiosi entre edicions crítiques i bibliofília.¹⁴ No hi trobarem encara aparat crític de variants, però ja podem parlar d'edicions crítiques perquè estan elaborades a partir d'un mètode acadèmic i rigorós. Aguiló actua amb més llibertat a l'hora d'intervenir en el text per depurar-lo d'eventuals errors;¹⁵ en el cas de Miquel i Planas, en canvi, la fidelitat als testimonis i el rigor editorial són exemplars. Però, pel que fa als textos de l'àmbit geogràfic i del període que ens ocupa, poques obres podem esmentar: Aguiló publica el *Libre dels feyts darmes [sic] de Catalunya* (edició pòstuma: 1904) creient que es tractava d'una crònica del segle XV, però avui sabem que va ser una falsificació del segle XVII; i Miquel i Planas edita el *Viatge de Pere Porter* dins el volum *Llegendes de l'altra vida* (1914).

La idea, dominant fins fa poques dècades, de la decadència de la literatura catalana és a l'origen de l'oblit dels textos que van de 1601 a 1833 i l'escassetat d'edicions que se n'han fet. Quan apareix la col·lecció "Els nostres clàssics", el 1924, queda clar que es reserva per als autors medievals, bé que també es van publicar textos del segle XVI. Pel que fa al nostre

¹³ *Llealtat catalana purificada d'envejoses calúmnies*. Arreglo y traducció per un redactor de La Veu de Catalunya, Barcelona: Estampa "La Catalana" de J. Puigventós, 1897, 5.

¹⁴ Cf. M[ateu] Obrador y Bennàssar, *La nostra arqueologia literaria*, Palma de Mallorca: Impr. de les Filles de J. Colomar, 1905, 99-110.

¹⁵ Aramon, "Les edicions de textos catalans medievals", ob. cit., p. 209.

període, tan sols podem esmentar una nova edició del *Llibre dels feyts d'armes de Catalunya*, iniciada quan encara es creia que era del segle XV, i un text en vers de caràcter piadós; el *Vigilant despertador* de Miquel Ferrando de la Càrcer. Després es va iniciar la “Biblioteca Baró de Maldà”, d'autors de l'edat moderna, reconvertida últimament en la sèrie “Autors moderns”; d'aquesta manera, la col·lecció més prestigiosa d'edicions crítiques catalanes normalitzava el tracte amb les obres d'aquesta època. A part d'això, convé recordar algunes edicions anteriors de textos historiogràfics o didàctics en prosa: la *Geografia* de Pere Gil, a cura de Josep Iglésies, i diversos reculls del *Calaix de sastre* del baró de Maldà.

La superació gradual del concepte de Decadència ha afavorit les edicions d'obres poètiques i dramàtiques de l'edat moderna, com *Lo desengany*, de Francesc Fontanella, a cura d'Anna Maria Torrent (1968). La resta d'obres més importants, més útils o més significatives de l'etapa de què tractem figuren a continuació. Tan sols em falta advertir que, d'acord amb els objectius eminentment pràctics d'aquest corpus, quan hi ha més d'una edició d'un llibre, només es consigna la versió més completa. Certament, encara queda feina per fer, però el panorama de les edicions de textos dels segles XVII i XVIII, cada vegada més completes i rigoroses, ens ofereix un ventall com més va més satisfactori.

TEXTOS PER AL CORPUS DE LA GRAMÀTICA DEL CATALÀ MODERN (1600-1833)¹⁶

Obres amb vocació literària i d'història general

Anguera i Sunyer (ed.), *Diversió de realistes i desengany de lliberals. Un poema carlí de la Selva del Camp*, A cura de Pere Anguera i de Magí Sunyer, Barcelona: Ajuntament de la Selva del Camp / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991. [Text regularitzat ortogràficament.]

Ayats (ed.): Lídia Ayats, “*Comparació de Cathalunya ab Troya*”, *Estudi General*, 14 (1994), 137-155.

Baborés: Àlvar Maduell, *El “Catecisme en vers” (1819), de Josep Baborés, guerriller i rector de Gualba*, Barcelona: Rafael Dalmau, editor, 1976.

Baborés: Josep Baborés i Homs, *La Guerra del Francès a Gualba. Història de la guerra de 1808 a 1814. Poema d'avversió i lluites contra Napoleó, una quinzena d'anys anterior a l'inici de la Renaixença*. Edició, transcripció i notes a càrrec d'Àlvar Maduell, Lleida: Pagès Editors, 2003.

Banyuls: Jordi Carbonell, “Dues traduccions rosselloneses setcentistes de la “Zaïra” de Voltaire”, *Estudis Romànics*, XI (1962-1967), 161-170. [Edita el fragment conservat de la traducció feta per l'Abbé de Montferrer (Antoni de Banyuls i de Forcada?)].

¹⁶ Entrem les obres pel nom de l'autor, llevat de les obres col·lectives i de les anònimes, que s'han indexat pel nom del curador.

- Bret: Albert Rossich, “Un acadèmic de començament del XIX: Bru Bret”, *Estudi General*, 14 (1994 [1995]), 197-214.
- Brown 1988: Kenneth Brown, “Textos poètics inèdits del barroc català exhumats en biblioteques nord-americanes”, dins *Actes del Cinquè Col·loqui d’estudis catalans a Nord-amèrica*. A cura de Philip D. Rasico i Curt J. Wittlin, Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1988, 163-200.
- Butinyà, Prat i Vila 1993: Júlia Butinyà, Enric Prat i Pep Vila, “Comèdia de Santa Tecla. (Obra hagiogràfica del segle XVIII)”, *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*, XXXII (1992-1993), 197-265.
- Cahner (ed.): Max Cahner, *Literatura de la revolució i la contravolució (1789-1849)*. *Notes d’història de la llengua i de la literatura catalanes*, 4 vol. [el segon en dos toms], Barcelona: Curial, 1998-2011.
- Cesat: Margarida Aritzeta i Abad, *Un filojansenista: Jaume Cesat (Barcelona: 1757-Valls, 1809)*. *Presentació d’un manuscrit de poesies*, Valls: Òmnium Cultural Alt Camp, 1982.
- Collell: Narcís Collell, *Comèdia de sant Julià i santa Basilissa*. Edició i introducció a cura de Júlia Butinyà, Enric Prat, Pep Vila, Girona: Diputació de Girona, 2015. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Comas (ed.): Antoni Comas, *Estudis de Literatura catalana (segles XVI-XVIII)*. Edició a cura de August Bover i Font i Montserrat de Ciurana i Torrella, Barcelona, Departament de Filologia Catalana. Universitat de Barcelona / Curial Edicions Catalanes, 1985. [Edita diversos textos en vers i prosa.]
- Eura: Agustí Eura, *Obra poètica i altres textos*. Edició crítica de Pep Valsalobre, Barcelona: Curial / Fundació Pere Coromines, 2002. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Fàbregas (ed.) 1967: *Sainets de la vida picaresca. 1800-1868*. A cura de Xavier Fàbregas, Barcelona, Edicions 62, 1967.
- Ferrer: Narcís Garolera [Raimon Ferrer], “Unes mostres de prosa monosil·làbica catalana”, *Estudis de llengua i literatura catalana*, XI (1985), 179-194.
- Ferrera: Josep Romeu i Figueras, “Poemes inèdits d’Ignasi Ferreres, escriptor del segle XVIII”, *Llengua & Literatura*, 3 (1988-1989), 121-191. [Reproduït a: *Poesia en el context cultural del segle XVI al XVIII*, II, Barcelona: Curial, 1991, 176-247.]
- Font (ed.): *El teatre català anterior a Pitarra. Josep Robreño. Francesc Renart, Abdon Tarrades*. Text i notes per Melcior Font, Barcelona, Editorial Barcino, 1928. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Fontanella: Francesc Fontanella, *Tragicomèdia d’Amor, Firmesa i Porfia. Lo desengany, poema dramàtic*. Edició crítica. A cura de Maria Mercè Miró, Barcelona: Institut del Teatre, 1988.
- Fontanella: Francesc Fontanella, *La poesia de ...*, 2 vol. Edició crítica de Maria-Mercè Miró, Barcelona: Curial, 1995.

- Fontanella: Francesc Fontanella, *Panegíric a la mort de Pau Claris*. A cura de Montserrat Clarasó i Maria-Mercè Miró, Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2008.
- Fontanella: Francesc Fontanella, *O he de morir o he d'amar. Antologia poètica de ...*, A cura de Pep Valsalobre, Eulàlia Miralles i Albert Rossich, Barcelona: Empúries, 2015. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Fontanella: *Obra poètica completa de Francesc Fontanella, edició crítica electrònica*, a càrrec de Pep Valsalobre i Marc Sogues (coord.), Albert Rossich, Eulàlia Miralles, Marta Castaño, Anna Garcia Busquets i Narcís Figueras. Girona: Servei de Publicacions de la Universitat de Girona. ISBN: 978 84 8458 470 4. [Treball en curs. Text regularitzat ortogràficament].
- Garcia: Francesc Vicenç Garcia, *Sonets*, a cura de Giuseppe Grilli, Barcelona: Edicions 62, 1979. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Garcia: Francesc Vicenç Garcia, *Comèdia famosa de la gloriosa verge i màrtir Santa Bàrbara*. A cura d'Àngels Massip i de J. Francesc Massip, Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1987.
- Grilli (ed.): *Antologia de poetes catalans. Un mil·leni de literatura, II: Del segle XVI a Verdaguer*. A cura de Giuseppe Grilli, Barcelona: Galaxia Gutenberg / Cercle de lectors, 1998. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Gualbes: Kenneth Brown, Vicent de Melchor, *Vida i obra de Joan de Gualbes i Copons*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Mas: Josep M[aria] Mas Casellas, *Comèdia nova, en dos actes, de la resurrecció del canonge Molet*, Estudi i edició de Pep Vila, Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2000.
- Milà: Manuel Milá y Fontanals, *Romancerillo catalán. Canciones tradicionales*, Barcelona: Librería de D. Álvaro Verdaguer, 1882. [Poesia de transmissió oral.]
- Miró i Vila (ed.): Ramon Miró i Pep Vila, "La Pastorel·la devota, pastorets anònims del segle XVIII" dins Carlos Romero i Rossend Arqués (ed.), *La cultura catalana tra l'umanesimo e il barocco*. Atti del V Convegno dell' Associazione Italiana di Studi Catalani (Venezia, 24-27 marzo 1992), Pàdua: Programma, 1994, 339-368.
- Miró (ed.): Ramon Miró, *Teatre medieval i modern*, Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 1996.
- Molas (ed.): Joaquim Molas, *Poesia neoclàssica i pre-romàntica*, Barcelona: Edicions 62, 1968.
- Molas (ed.): Joaquim Molas, "Poesia barroca i poesia neoclàssica el 1802", a *Estudis de Llengua i Literatura Catalana*, II (1981), 271-304.
- Morell (ed.): Carme Morell i Montadi, *La famosa comèdia de la gala està en son punt*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- Pons (ed.): Anònim, *Viatge a l'infern d'en Pere Porter. Entre la realitat i la ficció*. Introducció, edició i notes a cura de Josep Maria Pons i Guri, Barcelona: Fundació Pere Coromines, 1999.

- Prat i Vila (ed.): *Entremès del Ball dels Ermitans. Obra anònima del segle XVIII (1753)*. Transcripció, pròleg i notes: Enric Prat, Pep Vila, Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 1991. [Reimprès dins *Estudis de Llengua i Literatura catalanes*, XXIV (1992), 113-187.]
- Prat i Vila (ed.): *Poesia eroticoburlesca rossellonesa del segle XIX. Obres de Fra Pere i Poésies catalanes écrites par Monsieur F. Jaubert de Passa*. Estudi, transcripció i notes a cura d'Enric Prat i Pep Vila, Canet [de Rosselló]: Trabucaire, 2000.
- Puig: Pau Puig, *Obra catalana*. Edició crítica de Maria Rosa Serra Milà, Barcelona: Editorial Barcino, 2012.
- Ribes: [Josep Bonafont ed.], *Athalia. Tragedia de J. Racine*. Treta de la Escripura Sagrada y traduida en versos catalans per Dom Miquel Ribes, Perpinyà: Imprempta catalana d'en J. Comet, 1912
- Robreño: Josep Robrenyo, *Teatre revolucionari*. A cura de Joan Lluís Marfany, Barcelona: Edicions 62, 1965. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Robreño: Josep Robrenyo, *Tres peces*. Edició d'Albert Mestres, Barcelona: Proa [Enciclopèdia Catalana], 1998. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Robreño: Josep Robrenyo, *Teatre català*, 2 vol., a cura d'Albert Mestres, Tarragona: Arola editors, 2004. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Roig: Bernat Boades [però Gaspar Roig i Jalpí], *Libre de feyts d'armes de Catalunya*, 5 vol. A cura de Enric Bagué, Barcelona: Editorial Barcino, 1930-1948.
- Romaguera: Francesc Feliu, "Una lliçó d'història de la llengua literària. El pròleg a l'*Atheneo de grandesa* de Josep Romaguera", *Estudi General*, 22 (2002), 445-465.
- Rossich (ed.): *Poesia eròtica i pornogràfica catalana del segle XVII*. Introducció, edició i notes a cura d'Albert Rossich, Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema, 1985. [2ª edició, revisada: 1989.]
- Rossich: Albert Rossich, "Una obra dramàtica desconeguda sobre la Immaculada Concepció (segle XVII)", dins *Estudis de Filologia Catalana. Dotze anys de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes. Secció Francesc Eiximenis*. A cura de Pep Valsalobre i August Rafanell, Barcelona: Institut de Llengua i Cultura Catalanes. Universitat de Girona / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, 253-298.
- Rossich i Valsalobre (ed.): *Poesia catalana del barroc. Antologia*. A cura d'Albert Rossich i Pep Valsalobre, Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2006. [Text regularitzat ortogràficament].
- Sala (ed.): *Teatre burlesc català del segle XVIII*. Edició crítica de Josep Maria Sala Valldaura, Barcelona: Editorial Barcino, 2007.
- Serra: Pere Serra i Postius, *Lo perquè de Barcelona i memòries de sas antigüedats*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 2006.

- Tagell: Francesc Tagell, *Relació de la mort de Climent XII i de l'elecció de Benet XIV (1740)*. Edició, introducció i notes de Joan Mascaró, Barcelona: Departament de Filologia Catalana. Universitat de Barcelona, 1971.
- Tagell: Francesc Tegell, *Poema anafòric*. Edició a cura de Kenneth Brown, Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.
- Torrent: Marià Torrent i Vinyas, *La musa vigatana*. A cura de Roger Vilà, Belcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2007.
- Valsalobre (ed.): Pep Balsalobre, "Plecs solts poètics catalans dels segles XVI i XVII relatius al bandolerisme. Un inventari", *Llengua & Literatura*, 9 (1998), 287-364.
- Vila (ed.): Pep Vila, "Un Davallament de la Creu del segle XVII", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXVI (1982-1983 [1984]), 383-403.
- Vila (ed.): *Teatre català del Rosselló. Segles XVII-XIX*, I: a cura de Pep Vila; II: a cura de Felip Gardy, Enric Prat i Pep Vila, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1989 i 1992.
- Vila (ed.): Pep Vila, *Una passió olotina medieval*, Girona: Diputació de Girona, 2001.
- Vilallonga (ed.): Anna Maria Villalonga, *Teatre català inèdit del segle XVIII: Examen d'un mestre sabater*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 2010. [Text regularitzat ortogràficament].

Literatura didàctica, epistolaris, memorialística i altres textos

- Albareda (ed.): *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà*. Edició de Joaquim Albareda i Salvadó, Vic: Eumo / Universitat de Vic / Universitat Pompeu Fabra, 2001.
- Alcoberro i Campabadal (ed.): Agustí Alcoberro i Mireia Campabadal, *Cròniques del setge de Barcelona de 1713-1714*, Barcelona: Editorial Barcino, 2014.
- Amat: Rafael d'Amat i de Cortada. Baró de Maldà, *Calaix de sastre*, 9 vol. Selecció i edició a cura de Ramon Boixareu, Barcelona: Institut Municipal d'Història / Curial Edicions Catalanes, 1987-1999. [Text regularitzat ortogràficament]
- Amat: Rafael d'Amat i de Cortada. Baró de Maldà, *Viles i ciutats de Catalunya*. A cura de Margarida Aritzeta, Barcelona: Editorial Barcino, 1994.
- Amat: Rafael d'Amat i de Cortada. Baró de Maldà, *Miscel·lània de viatges i festes majors*, I. Edició crítica de Margarida Aritzeta, Barcelona: Editorial Barcino, 1994.
- Amigó (ed.): *Avisos i instruccions per lo principiant cuiner compost per un home d'ara. (Manuscrit inèdit de 1831)*. Edició a cura de Ramon Amigó, Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1999. [Text normalitzat ortogràficament]
- Anglada: Santi Soler, *Memòries d'una família pagesa: els Anglada de Fonteta, s. XVII i XVIII*, La Bisbal: Ajuntament de la Bisbal, 1994.

- Arnall (ed.): *Lletres reials a la ciutat de Girona (1517-1713)*, vol. III i IV. Estudi i edició a cura de M[aria] Josepa Arnall i Juan, Anna Gironella i Delgà. Revisió a cura de Ignasi Baiges i Jardí, M[aria] Elisa Varela Rodríguez, Lleida: Fundació Noguera / Pagès editors, 2005. [Textos en català i castellà.]
- Blanch: Josep Blanch, *Arxiepiscopologi de la Santa Església Metropolitana i Primada de Tarragona*, 2 vol. Transcripció i prologació de Joaquim Icart, Tarragona: Agrupació de Bibliòfils de Tarragona, 1951.
- Campabadal (ed.): Mireia Campabadal i Bertran, *El pensament i l'activitat literària del Setcents català*, vol II: *Manifestacions literàries en llengua catalana (1700-1823)*, Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2003.
- Casanovas: (ed.), Sebastià Casanovas i Canut, *Memòries d'un pagès del segle XVIII*, edició a cura de Jordi Geli i Maria Àngels Anglada, Barcelona: Departament de Filologia Catalana. Universitat de Barcelona / Curial Edicions Catalanes, 1978.
- Corominas: Francesc Corominas, *Un receptari gironí d'adrogueria i confiteria del segle XVII (1663) de ...* Estudi, transcripció i notes a cura de Pep Vila, Enric Prat, Joan Plana, Joan Boadas, Girona: Ajuntament de Girona, 1994.
- Cuyàs (ed.): José M.ª Cuyàs Tolosa, "*Llibre V dels actes capitulars del Monastir de Sant Gerònim de la Murtra*", Badalona: Artes Gráficas Duran, 1966.
- Domènech: Fèlix Domènech, *Treballs y desdixas que àn succeït en lo present Principat de Chatalumya y en particular a nostre bisbat de Gerona (1674-1700)*. Edició crítica d'un manuscrit de la Biblioteca del Palau de Peralada. Estudi introductori de Pere Gifre i Xavier Torres, Girona: CCG Edicions, 2001.
- Esteve: *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*. Edició a cura de Joan Peytaví Deixona, Barcelona: Fundació Noguera, 2004. [Textos en llatí, català i francès.]
- Estiu: Pep Vila i Èrica Serna, *Receptes i remeis de Pelegrí Estiu. Receptari d'adrogueria, pastisseria, rebosteria i remeis casolans dels segles XVIII-XIX*, Girona: CCG Edicions, 2006.
- Fàbrega: Joan Fàbrega de Cererols, *Llibre de coses que han succeït a Catalunya, dignes de ser notadas, i en altres parts del món. Crònica d'un pagès català del segle XVII i XVIII*. A cura de Joan Fàbrega, Manresa: Centre d'Estudis del Bages / Ajuntament de Súria, 1999.
- Ferrer (ed.): *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna 1630-1859*, 2 vol. Edició a cura de Joan Ferrer i Godoy, Barcelona: Fundació Noguera, 2013.
- Ferrera: Neus Faura, "L'Apologia del idioma cathalà, d'Ignasi Ferreres", *Anuario de Filología*, III (1977), 456-507.
- Fluxà: Antoni Homs i Guzmán, "Una altra relació sobre Terra Santa: *El llibre de la mia peregrinació del pare Antoni Fluxà, OFM (1732-1736)*", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 74 (2001), 131-285.

- Francesc: Francesc del Santíssim Sagrament, *Instrucció breu i útil per los cuiners principiants segons lo estil dels carmelites descalços. Receptari de cuina conventual del segle XVIII*. A cura de M. Mercè Gras i Agustí Borrell, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Galceran (ed.): Salvador Galceran Vigué, *Dietari de la fidelíssima vila de Puigcerdà*, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977.
- Gil: Pere Gil i Estalella, *Història moral de Cathalunya. Llibre segon de la Història cathalana*. A cura de Rodolfo Galdeano Carretero, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2017.
- Ginebra (ed.) Rafel Ginebra i Molins, *Guerra, pau i vida quotidiana en primera persona: el llibre de memòries de Bernat Puigcarbó de Muntanyola (s. XVI-XVII), el llibre de notes de Francesc Joan Lleopart de Vilalleons (s. XVII-XVIII) i els llibres de comptes i notes dels hereus QuatreCases de Pruià (1686-1812)*, Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2005.
- Guitert (ed.): Joaquim Guitert i Fontseré, *Col·lecció de manuscrits inèdits de monjos del reial monestir de Santa Maria de Poblet transcrits per ...*, 7 vol., Barcelona: Impremta Altés. 1947-1949. [Textos d'autors diversos en castellà i català.]
- Iglésies (ed.): *El llibre de cuina de Scala-Dei*. Prefaci i transcripció per Josep Iglésies, Barcelona: Fundació Francesc Blasi i Vallespinosa, 1963. [Edició facsímil: Edició a cura de Mariona Quadrada, Tarragona: Fundació Ciutat de Valls / Hereus de Josep Iglésies i Mariona Quadrada / Edicions El Mèdol, 1996.]
- Iglésies (ed.): *Libre de les obligacions que tenen los frares llechs de la Cartuxa de Scala-Dei y sermonies que deuen observar en lo culto divino*. Prefaci i transcripció per Josep Iglésies, Barcelona: Fundació Francesc Blasi i Vallespinosa, 1970.
- Julià: Albert Rossich, [Narcís Julià,] *Una poètica del barroc. El "Parnàs català"*, Girona: Col·legi Universitari de Girona, 1977.
- Juncosa (ed.): *Avisos, y instruccions per lo principiant cuyner. Manuscrit de la Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona (núm. 204, segle XVIII)*. Introducció, edició i notes a cura de Isabel Juncosa i Ginestà, [Barcelona]: Akribos Edicions, 1988.
- Juncosa (ed.): Isabel Juncosa Ginestà, *Tractat d'agricultura. Manuscrit anònim de Porrera. Segle XVIII*, Reus: Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies, 1998.
- Lleal: Janet Lleal, *El "Llibre de polítigas" de ... i altres textos familiars*. Edició i estudi a cura de Coloma Lleal Galceran, Badalona: PPU, 1993. [Anotacions entre 1805-1850]
- López: Antoni Homs i Guzmán, "La Relació de la peregrinació a Jerusalem del franciscà Joan López (1762-1781)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 75 (2002), 171-339.
- Manual: Manual de novells ardits vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní ...* Publicat per acort y á despesas del Excm. Ajuntament constitucional é iniciat per los ilustres senyors regidors D. Frederich Schwartz y Luna y D. Francesch Carreras y Candi, 28 vol., [els volums implicats en el període que ens ocupa van del VII al XXVIII], Barcelona: [Ajuntament de Barcelona], 1892-1975.

- Ollé (ed.); Anònim, *Successos de Barcelona (1822-1835)*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1991.
- Parets: Miquel Parets, *Crònica*, 2 vol. A cura de M. Rosa Margalef, Barcelona: Editorial Barcino, 2011 i 2018.
- Petit: Joan Petit i Aguilar, *Gramàtica catalana*. Edició i estudi a cura de Jordi Ginebra, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998.
- Piferrer: Albert Compte i Freixanet, "Vida rural a les terres marginals de l'Empordà, durant la primera meitat del segle XIX", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 26 (1993), 175-232. [Edició del dietari d'Isabel Piferrer]
- Pladevall i Simon (ed.): Antoni Pladevall i Font, Antoni Simon i Tarrés, *Guerra i vida pagesa a la Catalunya del segle XVII. Segons el "Diari" de Joan Guàrdia, pagès de l'Esquirol, i altres testimonis d'Osona*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1986.
- Porcet: *Llibre de politiqueses i curiositats. Memòries de Pau Porcet (1788-1856) pagès de Sant Boi de Llobregat*. Edició a cura de Jaume Codina, Barcelona: Ajuntament de Sant Boi de Llobregat / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Pou: Antoni Homs i Guzmán, "Una relació desconeguda sobre Terra Santa: les *Notícies verdaderes*, del franciscà Pau Pou (1732-1737)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 73 (2000), 87-128.
- Prat, Serres-Brià i Vila (ed.): Enric Prat, Rotllà Serres-Brià i Pep Vila, "El "Llibre de notas y cosas curiosas" de la família Bonafós de Corbera", *Annals Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 1 (1998-1999), 221-258.
- Prat i Vila (ed.): Joan Baptista Panyó, *Memorias del arte de cosina y pastelería y confituras y geleas (Un receptari bilingüe del segle XVIII)*, Barcelona: Quaderns Crema, 2000. [Text bilingüe, majoritàriament en català.]
- Prat: Josep Melcior Prat, *Lo nou testament*. Transcripció a cura d'Antoni Coll i Casals, Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Puig: Antoni Puig, *Politar andorrà*, Andorra, Conselleria d'Educació i Cultura, 1983.
- Pujades: Jeroni Pujades, *Dietari (1601-1630)*, 4 vol. Edició a cura de Josep M.ª Casas Homs, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1975-1976.
- Pujol (ed.): Enric Pujol, *Antologia de memòries i dietaris personals catalans sobre la Guerra de Successió*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2014.
- Raguer i Puig: Eudald Raguer, Pere Puig, *Textos mèdics catalans. (Pediatría i Obstetrícia al s. XVIII, a cura de Manuel M.ª Escudé i Josep Grau, Ripoll; Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 1989.
- Real: Joan Busquets Dalmau, *La Catalunya del Barroc vista des de Girona. La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)*, 2 vol., Barcelona: Ajuntament de Girona / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.

- Rexach: Baldiri Reixac, *Instruccions per a l'ensenyança de minyons, tom II*. Introducció, transcripció i notes a cura de Salomó Marquès i Albert Rossich, Girona: Col·legi Universitari, 1981.
- Rexach: Baldiri Reixac, *Instruccions per a l'ensenyança de minyons. Toms I i II*. Edició a cura de Sadurní Martí i Francesc Feliu, Vic: Eumo Editorial, 1992. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Roger i Rosés: *Les cartes de les famílies Roger i Rosés. Notícies de Palafrugell dels segles XVIII i XIX*. Edició a cura de Josep Matas, Enric Prat i Pep Vila, Palafrugell: Arxiu Municipal de Palafrugell, 2002.
- Rossell: Francesc Amorós i Gonell, *Correspondència diplomàtica de Joan Francesc Rossell, 1616-1617. Una crònica de la cort de Felip III*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.
- Saló: Joan Saló i Estrader, *El receptari de medicina popular i supersticiosa (1580-1620)*. Edició a cura de Pep Vila, Girona: Ajuntament de Girona, 2011.
- Sans (dir.): *Dietaris de la Generalitat de Catalunya 1411-1714*, 10 vol. [els volums implicats en el període que ens ocupa van del III al X], Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1996 [vol. III] – 2007 [vol. X].
- Serra (ed.): *Escrits polítics del segle XVII, tom II: Secrets públics, de Gaspar Sala, i altres textos*. Edició a cura d'Eva Serra, Vic: Institut Universitari i d'història Jaume Vicens i Vives / Eumo Editorial, 1995. [Text regularitzat ortogràficament.]
- Serra (coord.): *Els llibres de l'ànima de la Diputació del General de Catalunya (1493-1714)*, I. Coordinació d'Eva Serra Puig. A cura de Jordi Buyreu i Juan, Núria Florensa i Soler, Sílvia Jurado Carrasquero, Eduard Martí i Fraga, Miquel Pérez Latre i Eduard Puig Bordera, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015.
- Sever: Fra Sever d'Olot, *Llibre de l'art de quynar. (Primera edició d'un manuscrit gironí de l'any 1787)*. Presentació i edició a cura de Jaume Barrachina. Revisió del text per Lluís Bagunyà, [Peralada]: Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada, 1982.
- Simon (ed.): Antoni Simon i Tarrés, *Cavallers i ciutadans a la Catalunya del Cinc-cents*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1991.
- Simon (ed.): Antoni Simon i Tarrés, *Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna. Pagesos, capellans i industrials de la Marina de la Selva*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1993.
- Simon i Vila (ed.): Antoni Simon i Tarrés i Pep Vila, *Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna. Cròniques del Rosselló. Segles XVI-XVII*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1998.
- Simon (ed.): *Cròniques de la guerra dels Segadors*, A cura d'Antoni Simon i Tarrés, Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2003.
- Ullastre: Josep Ullastre, *Grammatica cathalana*. Estudi i edició crítica a cura de Montserrat Anguera, Barcelona: Biblograf / Fundació Mediterrània, 1980.

- Valsalobre (ed.): Pep Balsalobre, “*Que acàmpia qui puga* o el relat de les peripècies del rector de Vilafreser a la Guerra Gran: llengua i estil”, *Quaderns. Centre d’Estudis Comarcals de Banyoles*, 1992-1994, 243-259.
- Vila (ed.): *Un receptari de cuina de l’antic monestir benedictí de Banyoles (segles XVIII-XIX). Amb un epíleg sobre Miquel Agustí, autor dels Secrets d’Agricultura*. Estudi, edició i notes a cura de Pep Vila, Banyoles: Ajuntament de Banyoles, 2000.
- Vilà: Celdoni Vilà, *Amor al rey y a la pàtria. Vinguda de Pere Juan Barceló dit Carraslet, en Reus*. [A cura de Josep Iglésias.] Reus: Asociación de estudios reusenses, 1954.
- Villar (ed.): Joan Villar i Torrent, *Llibre de privilegis de Palafrugell (1250-1724)*, Barcelona: Fundació Noguera / Pagès editors, 2007. [Textos en llatí i català.]
- Xaconín: *La llibreta d’en Xaconín. Dietari d’un soldat reialista del Penedès*. Transcripció i notes a cura de Ramon Arnabat, Manuel Bofarull i Joan Anton Ventura, Sant Sadurní d’Anoia: Institut d’Estudis Penedesencs, 1993 [Text en vers.]

Recebido para publicação em 08-02-18; aceito em 09-03-18